

ΤΜΗΜΑ Ι.

ΔΙΑΦΟΡΑΙ ΕΝ ΓΕΝΕΙ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥΣ ΑΡΧΑΣ

§ 4.

Τὴν διαίρεσιν ταύτην εὔροι τις ἂν ἐν τῇ ἀριστοτελείῳ πολιτεία· ἐν αὐτῇ γὰρ μόνη γένοιτ' ἂν ὁ ἄνθρωπος ἀγαθὸς ἢ κακός, ἐπιεικὴς ἢ φαῦλος. Ἐκτὸς τῆς πολιτείας οὐ γίγνεται λόγος περὶ ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἀρετῶν καὶ κακιῶν τῶν ἀνθρώπων¹. Ὁ ἐκτὸς αὐτῆς ἐστὶν ἢ θηρίον ἢ θεός², περὶ ὧν οὐδεὶς λόγος γένοιτ' ἂν, τὸ μὲν γὰρ θηρίον, οἷα ἄλογον ὄν, οὐ φέρει οὐδεμίαν εὐθύνην τῶν ἑαυτοῦ πράξεων, ὁ δὲ θεὸς φέρων ἐν ἑαυτῷ πᾶσαν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν τελειότητα φύσει, κεῖται ὑπεράνω παντὸς πεπερασμένου ἐλέγχου. Ἐν μόνῃ δ' ἄρα τῇ πολιτεία ἐκ τῶν μυρίως ποικίλων σχέσεων τῶν ἐν αὐτῇ βιούντων λογικῶν ὄντων καὶ μυριοτρόπως πρὸς ἄλληλα συγχρωμένων ἀναπτύσσονται αἱ δυνάμει τῇ φύσει αὐτῶν ἐνυπάρχουσαι ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ ἀρεταὶ καὶ κακίαι, ὧν ἕνεκα ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων λέγεται ἀγαθὸς ἢ φαῦλος³.

Ἐκ τῆς διαφορῆς δὲ ταύτης ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἀναπτύξεως τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἰδιοτήτων πηγάζει φυσικῶς ἢ εἰς δύο μεγάλας μὲν ἄλλ' ἀνίσους μερίδας διαίρεσις⁴, ὅ ἐστιν εἰς τὴν τῶν

1) Πρβλ. Πολ. Α. 2. 1253. α 1-10. — 2) Πολ. Α. 2. 1253. α 25. —

3) Πρβλ. πολ. Ζ. 1. 1323. β 26-30. Ἠθ. νικ. Β. 1. 1103. — 4) Πολ. Ε. 1. 1301. β 36. 1302. α 2.

ἠθικῶς ὑγιῶς καὶ βέλτιστα ἔχόντων καὶ εἰς τὴν τῶν ἠθικῶς νοσερῶς καὶ κάκιστα ἔχόντων ἦτοι εἰς ἀγαθοὺς καὶ ἐπιεικεῖς καὶ εἰς κακοὺς καὶ φαύλους, οὓς διαχωρίζει ἐς αἰεὶ μεγίστη διάστασις, ἡ ἀρετὴ καὶ μοχθηρία ¹.

Ἄλλ' εἰ καὶ ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἐστὶ μία ², μεταξὺ μέντοι τῶν ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς τελείων ἐνυπαρχοῦσι διαφοραί. Αἱ διαφοραὶ δ' αὐταὶ ὡς ἦν ἐπόμενον οὐκ εἰσὶν ἐσωτερικαὶ ἀλλ' ἐξωτερικαί, οὐ κατὰ φύσιν ἀλλὰ κατὰ τύχην ἦτοι εὐγένεια καὶ πλοῦτος καὶ δυνάμεις καὶ τάναντία τούτοις ³. Ἐκ τῶν κατὰ τύχην καὶ δὴ ἐξωτερικῶν τούτων διαφορῶν καθίστανται οἱ μὲν τούτων γνώριμοι, οἱ δ' οὐ. Ἄλλὰ καὶ τῶν γνωρίμων εἰσὶν πάλιν διαφοραὶ οὐ μόνον κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὰ μέρη τῆς οὐσίας, ἀλλὰ καὶ κατὰ γένος καὶ κατ' ἀρετὴν ⁴.

Καὶ οἱ ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ἀτελεῖς διαιροῦνται αὖθις εἰς οὓς αἱ ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ ιδιότητες διατελοῦσιν οὕτως εἰπεῖν ἐν οὐδετέρῃ καταστάσει οὕπω ἀναπτυχθεῖσαι εἰς κακίας, καὶ εἰς οὓς αἱ ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ ιδιότητες ἀνεπτύχθησαν ἤδη εἰς κακίας καὶ διατελοῦσιν ἐνεργείᾳ τοιαῦτα.

Εἰ καὶ οἱ ὅροι ἀγαθός, ἄριστος, βέλτιστος, χαρίεις, ἐπιεικής εἰσι κατὰ τὴν εὐρυτέραν ἔννοιαν τῆς λέξεως συνώνυμοι ⁵, ὅμως πλὴν τῆς ῥηθείσης ἐξωτερικῆς καὶ κατὰ τύχην διαφορᾶς ὑφίσταται καὶ ἐσωτερικὴ τις διαφορὰ· καθ' ὅσον οἱ μὲν πρῶτοι ἦτοι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἄριστοι, ἐπικρατοῦντος ἐν αὐτοῖς τοῦ νοητικοῦ καὶ γνωστικοῦ, εἰσὶ μᾶλλον δεινοὶ καὶ συνετοί· οἱ δὲ δεῦτεροι ἦτοι οἱ ἀγαθοί, ἐπικρατοῦντος ἐν αὐτοῖς τοῦ ἠθικοῦ καὶ προαιρετικοῦ, εἰσὶ μᾶλλον χρηστοὶ καὶ ἐπιεικεῖς. Ὡστε οἱ μὲν πρῶτοι πλὴν τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς κέκτηνται καὶ ἕτερα προσόντα ἦτοι πλοῦτον, εὐγένειαν, παιδείαν καὶ τὰ παραπλήσια ⁶, οἱ δὲ δεῦτεροι μόνην τὴν ἀρετὴν, ἐκ

1) Πολ. Ε. 3. 1303. β 14 - 15. — 2) Πρβλ. Ἠθικ. νικ. Β. 5. 1106. β 29 - 36.—3) Ρητ. Β. 14. 1389. α 1.—4) Πολ. Δ. 3. 1289. β 31 - 39.—5) Πρβλ. πολ. Ε. 4. 1302. α 1. Β. 6. 1266. α 21. Γ. 7. 1279. α 35. 11. 1281. α 40. Ἠθ. νικ. Ε. 14. 1137. β 1. 6) Πρβλ. πολ. Δ. 4, 1291. β 25.

δὲ τῶν μερῶν αὐτῆς ἰδίως τὴν δικαιοσύνην, τὴν σωφροσύνην, τὴν πραότητα καὶ τὴν πρακτικὴν σοφίαν ἦτοι τὴν φρόνησιν ¹.

Ἐκ τῶν εἰρημένων γίγνεται δῆλον, ὅτι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ ἄριστοι, ὑπάγονται ὡς εἶδη ὑπὸ τοὺς γνωρίμους, λαμβανομένους ὡς γένος, καθ' ὅσον πάντες οἱ εὐγενεῖς καὶ πάντες οἱ ἄριστοὶ εἰσι γνώριμοι. Ἐπειδὴ δὲ πάντες οἱ εὐγενεῖς εἰσιν ἢ ὀφείλουσιν εἶναι ἄριστοι, πάντες δ' οἱ ἄριστοι οὐκ εἰσι κατ' ἀνάγκην κυριολεκτικῶς εὐγενεῖς, ὡς παρακατιόντες ὀψόμεθα, ἔπεται, ὅτι οἱ ἄριστοι ὑπάγονται ὡς εἶδος ὑπὸ τοὺς εὐγενεῖς λαμβανομένους ὡς γένος.

Κατὰ ταῦτα σχηματίζονται δύο περιεκτικώταται ΔΥΑΔΕΣ, ὧν ἡ μὲν πρώτη περιλαμβάνει τοὺς κυρίως εὐγενεῖς καὶ τοὺς κατὰ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἔννοιαν τοιοῦτους ἦτοι τοὺς ἄριστους, τοὺς βελτίστους, τοὺς χαρίεντας καὶ τοὺς τούτοις ὁμοίους, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς, τοὺς ἐπιεικεῖς, τοὺς καλοὺς καγαθοὺς καὶ τοὺς τούτοις ὁμοίους, ἡ δὲ δευτέρα τοὺς πολλοὺς καὶ φαῦλους καὶ μοχθηροὺς.

ΑΙ ΔΥΟ ΔΥΑΔΕΣ

Πρώτη δυάς. Πρῶτον μέρος.

α'. Οἱ κυρίως εὐγενεῖς.

β'. Οἱ καταχρηστικώτερον τοιοῦτοι ἦτοι
οἱ ἄριστοι καὶ οἱ ὅμοιοι

Πρώτη δυάς. Δεύτερον μέρος.

Οἱ ἀγαθοί, οἱ ἐπιεικεῖς καὶ οἱ ὅμοιοι.

Δευτέρα δυάς. Πρῶτον μέρος.

Οἱ πολλοί.

Δευτέρα δυάς. Δεύτερον μέρος.

Οἱ φαῦλοι, οἱ μοχθηροὶ καὶ οἱ ὅμοιοι.

1) Πρβλ. Ρητ. Α. 9. 1366. α 37.

Ἐν τοῖς ἐπομένοις γενήσεται ἀκριβῆς ἀνάπτυξις περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἰδιοτήτων ἑνὸς ἐκάστου μέρους τῶν δύο δυνάδων. Ἐπειδὴ δὲ ἐν ταῖς δυσὶ ταύταις δυάσι γίγνεται λόγος περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν διανοητικῶν ἰδιοτήτων τῶν ἀνθρώπων μόνον γενικῶς καὶ δὴ ἀσχέτως πρὸς τε τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ γένος, ἔπεται καὶ δεύτερον τμήμα διαιρούμενον εἰς δύο μέρη, ὧν ἐν μὲν τῷ πρώτῳ γίγνεται λόγος περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἰδιοτήτων τῶν τριῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἡλικίας βαθμίδων ἤτοι τῆς νεανικῆς, τῆς πρεσβυτικῆς καὶ τῆς ἀνδρικῆς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ γίγνεται λόγος περὶ τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν διανοητικῶν ἰδιοτήτων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς. Οὕτω δὲ κατορθοῦται πλήρης ὁ χαρακτηρισμὸς τῶν ἀνθρώπων.

Β΄.

ἨΘΙΚΑΙ ΚΑΙ ΔΙΑΝΟΗΤΙΚΑΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΔΥΑΔΩΝ

Ἠθικαὶ καὶ διανοητικαὶ ιδιότητες τῆς πρώτης
δυνάδος.

ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΡΟΣ

§ 5.

Α΄. Οἱ κυρίως εὐγενεῖς.

Ἀποβλέπων τις εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ σύμπαντος εἴτε κατὰ τὰς δόξας τῶν ἀρχαίων φιλοσοφικῶν σχολῶν εἴτε κατὰ τὰς τῶν νεωτέρων ἐξάγει, ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἰσι φύσει ἴσοι. Οὐδὲν ἰδίον τις ἔχει ὑποστατικῶς τείνων δὲ τις τὸ βλέμμα αὐτοῦ μέχρι τῆς ἀρχῆς καὶ ἐκεῖθεν ἔτι τῶν ἱστορικῶν χρόνων βλέπει, ὅτι πᾶσα ἡ φύσις βοᾷ, ὅτι ἑνὸς γένους ὑπάρχοντος, οὐδεμία διαφορὰ μεταξὺ τῶν θνητῶν ὑφίσταται· πάντες ἄρα φύσει εἰσὶν ἴσοι. Ὅτι δὲ τοὺς μὲν κατατρύχει μοῖρα δυσημερίας, τοὺς δὲ περιβάλλει ὄλβος, καὶ ἐτέ-

ρους περισφίγγει κλειός δουλείας και άλλους βαρύνει ζυγός ανάγκης τοῦτό ἐστίν ὄλως ἕτερον ζήτημα, ἀποβλέπον μόνον τήν ἐξωτερικήν κατάστασιν τῶν ἀνθρώπων και οὐχί τήν οὐσιαστικήν αὐτῶν διαφοράν· πᾶσα ἄρα παρατηρουμένη μεταξύ τῶν ἀνθρώπων διαφορά ἐστίν ἢ ἠθική ἢ κοινωνική και ἐκείνη μὲν ἐστίν ἐσωτερική και προῖόν τῆς βουλήσεως και τῆς ἐκ ταύτης ἀμέσως ἀπορρεούσης προαιρέσεως, αὕτη δὲ ἐξωτερική και προῖόν συνήθως τῆς τύχης και τῶν περιστάσεων· ἀλλ' ὅπως ποτ' ἂν ἦ, τὰ ἐσωτερικά και ἐξωτερικά προσόντα ἐστίν ἀναντιρρήτως οὐχί ὄλως ἄσχετα πρὸς ἀλλήλα· ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ φυσική δυσχέρεια τοῦ γενέσθαι λόγον περὶ διαφορᾶς τῶν ἀνθρώπων και μάλιστα περὶ τῆς προκειμένης τάξεως αὐτῶν¹.

Τίνες οἱ εὐγενεῖς ἐρωτῶσιν οἱ πρὸ και μετ' Ἀριστοτέλη, εἰ μηδεμία φυσική διαφορά μεταξύ τῶν ἀνθρώπων ὑφίσταται εἰ και ὑπάρχει μόνη ἡ ἠθική και ἡ κοινωνική διαφορά, τότε ἀναμφιβόλως οὐθένες ἄλλοι ἀπαρτίζουσι τήν περὶ ἧς ὁ λόγος τάξιν ἢ οἱ καλοὶ κάγαθοί, οἱ ἀγαθοὶ και ἐπιεικεῖς, αὐτοὶ μόνοι ὡς ἐσθλοὶ και δίκαιοι εἰσι και εὐγενεῖς· αὐτοὶ γὰρ οἰκοῦσι τὰς τε κοινωνίας, τὰς τε πόλεις και αὐτὰ τὰ δῶματα εὔ, οἱ δὲ φαῦλοι και μοχθηροὶ ὡς ἄδικοι εἰσι πόρρω παρασάγγας τοῦ εἶναι τοιοῦτοι, κἂν ὑποτεθῆ, ὅτι ἔλκουσι τὸ ἑαυτῶν γένος και ἐξ αὐτῶν τῶν οὐραنيῶνων· αἱ γὰρ πράξεις αὐτῶν καταβοῶσι κατ' αὐτῶν ἐπικυροῦσαι τὸ εὐτελές και νόθον αὐτῶν². ἄλλως γὰρ τίς δύναται διῆσχυρίσασθαι, ὅτι ἡ λέξις εὐγενής ἐστίν κενὴ σημασίας, ψιλὸν ὄνομα, και ἐπομένως τὸ καλῶς ἢ κακῶς πράσσειν οὐκ ἔχει οὐδεμίαν ἐσωτερικήν και οὐσιαστικήν σχέσιν πρὸς τήν εὐγένειαν; οὐδεῖς, οἶμαι, πειθαρχῶν τῷ δεσπότη λόγω ἀρνήσατ' ἂν, ὅτι ἡ ὁμιλία και τὸ ἦθος τῶν βροτῶν ἐστίν οὐσιαστικῶς συνδεδεμένα πρὸς τήν εὐγένειαν. Ἀλλ' ἄρά γε εἰσιν οἱ ἀγαθοὶ και ἐπιεικεῖς οἱ εὐγενεῖς; πολλοῦ γε και δεῖ. Κατ' Ἀριστοτέλη οὐτ οἱ καλοὶ κάγαθοὶ εἰσιν οἱ εὐγενεῖς, ὑπὲρ ἧς γνώμης προεξάρχει και ὑπερμαχεῖ εἰς τῶν μεγίστων δραματικῶν.

1) Πρὸβλ. fragm. 82. 1490. — 2) Ρητ. Β. 15. 1390. 6. 23 - 24.

ποιητῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Εὐριπίδης· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἐξ ἀγαθῶν προγόνων, ὑπὲρ ἧς γνώμης ἐστὶν ὁ μέγας Σωκράτης· ἀλλ' οὐδὲ ἡ δόξα τοῦ Σιμωνίδου ἀρέσκει τῷ δεινῷ Ἀριστοτέλει, καθ' ἣν οἱ εὐγενεῖς εἰσὶν οἱ ἔκπαλαι πλουσίων¹.

Ὁ Ἀριστοτέλης ἀποκρούων τοίνυν πάσας ταύτας τὰς δόξας ὡς ἀπομεμακρυσμένας τῆς γραμματικῆς καὶ δὴ τῆς κυρίας σημασίας τῆς λέξεως εὐγενῆς, εὐγένεια, ὀρίζει ὡς ἐξῆς τοὺς εὐγενεῖς· «εὐγενεῖς εἶναι δοκοῦσιν, οἷς ὑπάρχει προγόνων ἀρετὴ καὶ πλοῦτος»²· καὶ ἄλλαχοῦ λέγει «ἢ γὰρ εὐγένεια ἀρχαῖος πλοῦτος καὶ ἀρετὴ»³· καὶ ἐν τῇ Ῥητορικῇ Α 5. 1360. 6 31—38 λέγει διὰ μακρῶν «εὐγένεια μὲν οὖν ἐστὶν ἔθνει μὲν καὶ πόλει τὸ αὐτόχθονας ἢ ἀρχαίους εἶναι καὶ ἡγεμόνας τοὺς πρώτους ἐπιφανεῖς καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τοῖς ζηλουμένοις. Ἰδίᾳ δὲ εὐγένεια ἢ ἀπ' ἀνδρῶν ἢ ἀπὸ γυναικῶν καὶ γνησιότης ἀπ' ἀμφοῖν καὶ ὡσπερ ἐπὶ πόλεως τοὺς τε πρώτους γνωρίμους ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τῷ τῶν τιμωμένων καὶ πολλοὺς ἐπιφανεῖς γεγονέναι ἐκ τοῦ γένους καὶ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καὶ νέους καὶ πρεσβυτέρους».

Ἐκ τῶν χωρίων οὖν τούτων καταφαίνεται ἐναργῶς ἡ δόξα τοῦ μεγάλου Ἀριστοτέλους· ἐνταῦθα διακρίνει εὐγένειαν ἔθνους ἢ πόλεως καὶ εὐγένειαν γένους ἢ τοῖς οἰκογενείας· ὅ,τι ἀπαιτεῖται εἰς ἔθνος τι, ἵνα ἢ καὶ θεωρῆται εὐγενὲς τοῦτ' αὐτὸ παραπλησίως συμβαίνει καὶ εἰς ἰδιὸν τι γένος ἢ τοῖς οἰκογένειαν.

Ἔθνος τι οὖν ἐστὶν εὐγενὲς οὐκ εἰ κυριαρχεῖ καὶ τῶν πέντε ἡπεύρων, οὐδ' εἰ κέκτηται ἄπειρα τὰ πλούτη καὶ ἐντεῦθεν ἀκαταμαχῆτους τὰς ἐνόπλους αὐτοῦ δυνάμεις καὶ δὴ ἐστὶ παντοδύναμον, οὐ, λέγω· πρῶτος ὅρος ἀναγκαιότατος, οὐ οὐκ ἄνευ ἐστὶ τὸ εἶναι τὸ ἔθνος ἐκεῖνο αὐτόχθον ἢ ἀρχαῖον, ἢ τοῖς γνήσιον καὶ οὐ κράμα διαφόρων ἔθνικῶν σπερμάτων, ἐν ᾧ οὐδὲ τὸ πολλοστημόριον αὐτῶν, οὐδ' ὁ πυρὴν αὐτὸς ἔχεται ἀναμφισβητήτου γνησιότητος. Δεύτε-

1) Πρὸς fragm. 82. 83. 85. ἐν τόμ. V. σελ. 1490. — 2) Πολ. Β. 1. 1304. 6 3 - 4. — 3) Πολ. Δ. 8. 1294. α 21.

ρος δ' ὄρος ὡσαύτως ἀναγκαιότατος καὶ οὐ οὐκ ἄνευ, ἐστὶ τὸ εἶ-
 ναι τοὺς πρώτους αὐτοῦ ἡγεμόνας ἐπιφανεῖς, ἐξόχους, ἀποθνήσκειν
 ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἑαυτῶν πατρίδος καὶ ὑπὲρ
 τῆς σωτηρίας τῶν λαῶν αὐτῶν κοδρείως, προκειμένης δὲ τῆς ὑπε-
 ρασπίσεως τῆς ἑαυτῶν πατρίδος γινώσκειν τῶν ἑαυτῶν στρατευ-
 μάτων προκινδυνεύειν· τρίτος δὲ καὶ τελευταῖος ὄρος οὐχ ἥττον
 σπουδαῖός ἐστι τὸ γεγονέναι τοὺς ἀπογόνους τῶν πρώτων ἡγεμό-
 νων ὁμοίως ἐπιφανεῖς, εἰ μὴ πάντες τοῦλάχιστον οἱ πλείους. Κέκτη-
 ται τοίνυν ἔθνος τι ἢ πόλις τις τοὺς τρεῖς τούτους ὄρους, κέκτηται
 τρεῖς τίτλους μαρτυροῦντας λαμπρῶς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ εὐγένειαν,
 τίτλους, οὓς οὐδεὶς ἂν ἀμφισβητήσειε νοῦν ἔχων. Ὡς οὖν ἔθνος τι
 ἔχει τοὺς εἰρημένους ἀπαραιτήτους ὄρους, ὧν δυνάμει κέκτηται
 τοὺς τίτλους τῆς εὐγενείας, οὕτω καὶ γένος τι ἔχει ἀπαραιτήτους
 τινὰς ὄρους, ὧν δυνάμει κέκτηται τοὺς τίτλους τῆς ἑαυτοῦ εὐγε-
 νείας. Πρῶτος τοίνον ὄρος τῆς εὐγενείας ἐστὶν ἡ γνησιότης τοῦ γέ-
 νους· ὁ πρῶτος οὗτος ὄρος ἐστὶν ἀναγκαιότατος· οὐχ οἷόν τε γὰρ
 εἶναι εὐγενῆ, οὐτινος οἱ γονεῖς ἦσαν ἢ βάρβαροι ἢ μὴ νόμιμοι, οἰ-
 ωνδῆποτε ἠθικῶν καὶ διανοητικῶν ἀρετῶν κἂν ἦ κάτοχος· ἄρα ὁ
 πρῶτος οὗτος ὄρος ἐστὶν ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ. Δεύτερος δ' ὄρος ὡ-
 σαύτως ἀπαραίτητός ἐστιν, ὅτι τοὺς πρώτους τοῦ γένους τούτου
 δεῖ γεγονέναι γνωρίμους· ἢ ἐπ' ἀρετῇ ἢ πλούτῳ ἢ ἄλλῳ τινὶ τῶν
 ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τιμωμένων. Καὶ ὁ ὄρος οὗτος συνδεῖται τόσον
 στενῶς μετὰ τοῦ πρώτου, ὥστε ἀδύνατον ἀρθῆναι τὸν ἓνα χωρὶς
 ἀρθῆναι καὶ τὸν ἕτερον· οὔτε γὰρ ὁ κεκτημένος γνησιότητα γένους
 δύναται εἶναι εὐγενῆς καὶ θεωρεῖσθαι τοιοῦτος, εἰ μὴ οἱ πρῶτοι οἱ
 ἐκ τοῦ γένους τούτου ἐγεγόνεισαν γνωρίμοι διὰ προσόντα ἐπισύ-
 ροντα τὴν ὑπόληψιν καὶ τὸν σεβασμὸν τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδ'
 ἐκεῖνος, οὐτινος οἱ πρῶτοι πρόγονοι γεγονάσι μὲν γνωρίμοι διὰ τε
 τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ διὰ πᾶν ἄλλο ἀξιόζηλον
 ἀγαθόν, ἀλλὰ τὸ γένος οὐχ ὑπῆρξε γνήσιον· τρίτος δὲ καὶ τελευ-
 ταῖος ὄρος τῆς εὐγενείας τοῦ γένους ἐστὶν, ὅτι πολλοί, εἰ μὴ πάν-
 τες, ἐκ τοῦ γένους ἐγεγόνεισαν ἐπιφανεῖς, εἴτε ἄνδρες ἦσαν οἱ τοῖ-
 οῦτοι, εἴτε γυναῖκες, εἴτε νέοι, εἴτε πρεσβύτεροι.

Ἐκ τῶν τριῶν τούτων ὄρων ἂν λείπη ὁ εἰς εἰς οὐδὲν συντελοῦ-
 σιν οἱ ἀπολειπόμενοι δύο. Οἱ ἔχοντες γὰρ καλοὺς καὶ κακοὺς προ-
 γόνους οὐκ εἰσιν εὐγενεῖς, ἐν ὧσιν οὐ βεβαιοῦται, ὅτι ἐσχήκασιν καὶ
 καὶ τοὺς τρεῖς ῥηθέντας ὄρους· ὁ ὅρος «ἀγαθός» οὐ περιέχει κατ'
 ἀνάγκην καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρου «εὐγενής», ἐν ᾧ ὁ ὅρος «εὐγε-
 νής» περιλαμβάνει κατ' ἀπόλυτον ἀνάγκην καὶ τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄ-
 ρου «ἀγαθός». Οὐδεὶς γὰρ εὐγενής νοηθεῖται ἂν ἄνευ τοῦ ὄρου «τῆς
 ἀρετῆς»· ὥστε ἡ ἠθικὴ ἀρετὴ ἐστὶν ἀπολύτως ἀναγκαῖον προσόν
 τοῖς εὐγενέσιν· ὁ γυμνός ἀρετῆς καίτοι ἐξ εὐγενῶν κατατακτέος ἐν
 τῇ δευτέρᾳ δυάδι, ἐνθα ἡ μοῖρα τῶν πολλῶν καὶ τῶν φαύλων,
 ὧν τοὺς τρόπους καὶ τὰς ὁμιλίας καὶ τὰ ἥθη ἐζήλωκε· δύναται
 τις τυπικῶς φέρειν τίτλους εὐγενείας, ἀλλὰ κατ' οὐσίαν πολλοῦ γε
 καὶ δεῖ· τῷ ἀπολέσαντι τὰ προσόντα, ἐξ ὧν ἀπέρρει τὸ δίκαιον
 τῶν τίτλων, ἐστὶ παντὶ φανερόν, ὅτι ἐπαύσατο πλέον καὶ τὸ δίκαιον
 τοῦτο. Ὡς ἄρα ἡ ἀρχὴ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου γένους ἐδημιουργήθη,
 τηρηθέντων τῶν τριῶν ἐκείνων ὄρων, οὕτω καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ ἄρ-
 χεται διὰ τῆς καταργήσεως ἢ παραβάσεως ἑνὸς ἢ πάντων τῶν
 εἰρημένων ὄρων¹. Οὐδεὶς ἀρνεῖται, ὅτι τὸ ὅμοιον γεννᾷ τὸ ὅμοιον,
 ὅτι ὁ ἄνθρωπος γεννᾷ μόνον ἄνθρωπον καὶ τὸ θηρίον μόνον θηρίον.
 Τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, ἔδει καὶ τοὺς καλοὺς καὶ κακοὺς γεννᾶν μόνον
 καλοὺς καὶ κακοὺς, τοὺς δὲ φαύλους καὶ μοχθηροὺς μόνον φαύ-
 λους καὶ μοχθηροὺς. Τοῦτο συμβαίνει μὲν², ἀλλὰ μέντοι οὐκ αἰεί-
 ποτε. Ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ, ὅπερ ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται
 ἀπλοῦν καὶ εὐεπίλυτον κεῖνται δυσχέρεια οὐ μικραί, καὶ ἐν τοῖς
 ὀργανικοῖς γὰρ οὖσιν, εἰ καὶ ἡ φύσις βούλεται μὲν καὶ ἀγωνίζεται
 τοῦτο ποιῆσαι οὐ μέντοι δύναται αἰεί³, πολλῶ μᾶλλον ἐν ταῖς
 ἠθικαῖς καὶ ταῖς διανοητικαῖς ἀρεταῖς, ἐν αἷς ὀλίγον συμβάλλε-
 ται ἡ φύσις, ἐχούσης ἅπασαν τὴν κυριαρχίαν ἐπ' αὐτῶν τῆς βου-
 λήσεως καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἀμέσως ἀπορρεούσης προαιρέσεως. Οὐχ
 ἥττον δὲ καὶ τὸ γένος συντελεῖ οὐκ ὀλίγον πρὸς τὴν διατήρησιν

1) Ρητ. Β. 15. 1390. 6 23. — 2) Ρητ. Α. 9. 1367. 6 30. — 3) Πολ.
 Α. 6. 1255. 6 1-4.

καὶ τὴν διάδοσιν τῆς ἀρετῆς ὡς ἔφθην εἰπών¹. Ἀλλὰ κατὰ γε τὴν ἐμὴν γνώμην τοῦτο προέρχεται μᾶλλον ἐκ τῆς ἐπιμελετημένης ἀγωγῆς καὶ παιδεύσεως, περὶ ὧν οἱ τῆς πρώτης διάδος περὶ πλείστου ποιῶνται, ἐν ᾧ οἱ τῆς δευτέρας ἢ πάντάπασιν ὀλιγωροῦσιν ἢ ἡκιστα φροντίζουσιν, ἢ ἐκ τῆς οὐσιαστικῆς ἐπιρροῆς τοῦ γένους.

Εἰ δὲ τέλος οἱ ἔκπαλαι ἀγαθῶν ὡς καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγαθοὶ οὐκ εἰσιν οἱ εὐγενεῖς, οὐκ εἰσι πολλῶ μᾶλλον τοιοῦτοι οἱ ἔκπαλαι πλοῦσιαν καὶ αὐτοὶ οἱ πλούσιοι, ὡς καὶ οἱ ἔκπαλαι σπουδαίων καὶ αὐτοὶ οἱ σπουδαῖοι. Ποία γὰρ σχέσις ὑφίσταται μεταξύ τῆς εὐγενείας καὶ τῶν προσόντων, οἷα ὁ πλοῦτος καὶ τὸ σπουδαῖον; πλούσιος γὰρ δύναται γενέσθαι καὶ ὁ τυχὼν καὶ ὁ μηδεμίαν ἠθικὴν καὶ διανοητικὴν ἀρετὴν ἔχων, ἐπεὶ ὁ πλοῦτός ἐστι προῖον πάνυ τυχαῖον καὶ γέννημα πάντη ἀπροόπτων περιστάσεων· πλοῦτον ἄρα κτήσαιτ' ἂν καὶ ὁ βαρβαρότατος καὶ ἀνδραποδωδέστατος τὴν τε ψυχὴν καὶ τὴν διάνοιαν· σπουδαῖος δ' ὁμοίως γένοιτ' ἂν καὶ ὁ ἔχων μίαν μόνην τῶν διανοητικῶν ἀρετῶν, κἂν ὑποτεθῆ κατὰ τὰ ἄλλα λίαν ἐλλιπής. Δύνανται οὖν οἱ τοιοῦτοι ἢ τῶν τοιούτων οἱ ἀπόγονοι, κἂν ἔχωσι πάσας τὰς ἠθικὰς καὶ τὰς διανοητικὰς ἀρετὰς θεωρηθῆναι εὐγενεῖς καὶ κληθῆναι τοιοῦτοι; πολλοῦ γε καὶ δεῖ. Οἱ τοιοῦτοὶ εἰσι καὶ καλοῦνται καλοὶ καγαθοί, ἐπιεικεῖς, ἀριστοί, βέλτιστοι, χαρίεντες καὶ εἴ τι ἕτερον, ἀλλ' εὐγενεῖς κυριολεκτικῶς οὐδέποτε· πρὸς τοῦτο γὰρ ἀντίκειται καὶ αὐτὴ ἡ ἑτυμολογικὴ τῆς λέξεως σημασία. Γνωστὸν γάρ, ὅτι ἡ λέξις εὐ-γενῆς συντίθεται ἐκ τοῦ μορίου εὐ καὶ τοῦ οὐσιαστικοῦ γένος· πρὸς δὲ γνωστὸν, ὅτι τὸ μόριον εὐ σημαίνει τι τῶν ἐπαινετῶν καὶ τῶν σπουδαίων· ὡς λόγου χάριν λέγων τις «εὐπρόσωπον, εὐόφθαλμον» ἐννοεῖ τὸν ἔχοντα καλὸν, ὡραῖον, πρόσωπόν, καλοῦς, ὡραίους ὀφθαλμούς. Ὡστε ἀδιαφιλονεικῆτως τὸ εὐ ἐνταῦθα σημαίνει ἀγαθόν τι ἢ καλὸν καὶ ὡραῖον. Ὅθεν τὸ εὐπρόσωπόν ἐστι τὸ ἔχον ἀρετὴν προσώπου, καὶ εὐόφθαλμον τὸ ἔχον ἀρετὴν ὀφθαλμοῦ. Οὕτω δὲ ὡς ὑπάρχει πρόσωπα στερούμενα τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, καὶ

1) Ρητ. Α. 9. 1367. 6 30.

ὄφθαλμοὶ ὡσαύτως, οὕτως ὑπάρχει καὶ γένη ἔχοντα τὴν τοιαύτην ἀρετὴν καὶ γένη, ἃ στερεῖται ταύτης, διὰ ταῦτα ἐπάγεται ὁ Ἄριστοτέλης, «ἢ εὐγένειά ἐστὶν ἀρετὴ γένους»¹. Ἡ εὐγένεια τοίνυν ἐστὶν ἀρετὴ γένους, ἢ δ' ἀρετὴ ἐστὶ τι σπουδαῖον οὔσης δὲ τῆς ἀρετῆς τοιαύτης, ἐπεταί, ὅτι καὶ τὸ γένος ἐστὶ τοιοῦτον ἢτοι σπουδαῖον. Σπουδαῖον δὲ γένος ἐστὶ καὶ λέγεται ἐκεῖνο, ὅπερ κέκτηται τὰ προειρημένα προσόντα· ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μόνῳ γένει πεφύκασιν πολλοὶ σπουδαῖοι καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ νέοι καὶ πρεσβύτεροι ἐγγίγνεσθαι. Ἄπαξ γὰρ δημιουργηθὲν τὸ τοιοῦτον γένος κέκτηται συγχρόνως ἀρχὴν σπουδαίαν· ἢ δ' ἀρχὴ ἔχει τοιαύτην δύναμιν, ὥστε παρασκευάζειν πολλὰ τοιαῦτα, οἷα αὕτη². Ἡ ιδιότης δ' αὕτη ἐγκείται αὐτῇ τῇ ἀρχῇ· οὐδεὶς ἂν νοήσειεν ἀρχὴν ἄνευ τῆς ιδιότητος καὶ τῆς δυνάμεως ταύτης· ἔργον τοίνυν τῆς ἀρχῆς ἐστὶ τοῦτο τὸ ποιῆσαι ἕτερα πολλὰ, οἷον αὕτη. Ἐπειδὴν τοίνυν ἐμφανισθῆ ἐν τῷ ρεύματι τοῦ χρόνου γένος τι τοιοῦτον καὶ τοσοῦτον σπουδαῖον, ὥστε πολλὰς γενεὰς ἔχειν τὸ ἀπ' ἐκεῖνου ἀγαθόν, τὸ τοιοῦτον γένος ἐστὶ σπουδαῖον κατ' ἀνάγκην· ὥστε ἐντεῦθεν κατανοεῖται σαφέστερον, ὅτι οἱ ἀγαθοί, οἱ σπουδαῖοι, οἱ πλούσιοι καὶ οἱ τούτοις παραπλήσιοι ἢτοι οἱ ἄριστοι, οἱ βέλτιστοι, οἱ χαρίεντες, οἱ ἐπιεικεῖς καὶ οἱ ὅμοιοι, ἅτε μὴ ἔχοντες τὴν δύναμιν ἐν αὐτοῖς τίκτειν ὁμοίους ἑαυτοῖς πολλούς, οὐκ ἔχουσιν ἀρχὴν τοιαύτην, καὶ μὴ ἔχοντες τὴν τοιαύτην δύναμιν στεροῦνται τῆς ἀρχῆς τοῦ γένους, τοῦ σπουδαίου τοῦ γένους. Ὡστε οἴκοθεν ἤδη ἐννοεῖται τὸ ὀρθόν τῆς ἀριστοτελείου δόξης· ὅθεν κατὰ τὴν δόξαν ταύτην ἢ εὐγένεια ἐστὶ προϊόν τῆς ἀρχῆς τῆς ἐγκειμένης ἐν τῷ γένει, ἐξ οὗ οἱ εὐγενεῖς. Διὰ ταῦτα ὁ πατὴρ ὁ ἀνήκων τῷ τοιούτῳ γένει γεννᾷ ἀπογόνους εὐγενεῖς οὐχὶ διότι αὐτός ἐστιν εὐγενής, ἀλλὰ διότι ἀνήκει τῷ τοιούτῳ γένει, οὗτινος ἀρχηγὸς ἐγεγόνει εὐγενής. Ἄρα ὁ πατὴρ οὐκ ἂν ἐγέννα δι' ἑαυτὸν καὶ ἐξ ἑαυτοῦ ἀγαθόν, εἰμὴ ἦν τοιοῦτου γένους. Ἄλλ' ὡς εἴρηται ὑπάρχουσι καὶ ἄνθρωποι, ἀπόγονοι τοιαύτην τὴν ἀρχὴν ἐχόντων, οἱ ἐπιλανθανόμε-

1) Πολ. Γ. 13. 1283. α 35. Fragm. 83. 1490. — 2) Fragm. 85. 1490.

μενοι τῆς ὑψηλῆς αὐτῶν καταγωγῆς, οὐ διαφυλάττουσι τὴν ἀρετὴν τοῦ ἑαυτῶν γένους¹. Τοιαύτην δὲ τινα εὐτέλειαν τῶν εὐγενῶν δείκνυσιν ἡμῖν καθ' ἑκάστην ὃ ἐν τῇ πράξει βίος ἔτι καὶ νῦν μετὰ τρεῖς καὶ εἴκοσιν αἰῶνας μετὰ τὸν μέγαν Ἀριστοτέλη· ὁ ἄνθρωπος ἦν, ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων μέχρι τῆς σήμερον καθ' ὅλα ὅμοιος πρὸς ἑαυτόν, καὶ ἔσται τοιοῦτος μέχρι συντελείας, ἣν οἱ περὶ τὸν πολὺν Darwin πλανῶνται.

Οἱ εὐγενεῖς συνεπείᾳ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν κέκτηνται ἦθος φιλοτιμότερον ἢ αἱ ἄλλαι τάξεις τῶν ἀνθρώπων· καὶ εἰκότως· ὅπου γὰρ ὑπάρχει τι εἴτε χρήματά ἐστι τὸ τοιοῦτον, εἴτε κτήματα, εἴτε δόξα, εἴτε ἄλλο τι τῶν τοιούτων, πρὸς τοῦτο εἰώθασιν πάντες ἄνευ ἐξαιρέσεως σωρεῦν ἔτι δὲ κέκτηνται ἦθος καταφρονητικὸν πάντων μὲν κυρίως δὲ τῶν τοῖς προγόνοις τοῖς ἑαυτῶν ὁμοίων. Οἱ ἰστάμενοι γὰρ παραλλήλως τῇ γραμμῇ τῶν ἑαυτῶν προγόνων φανερόν, ὅτι σκιαζοῦσιν ἢ ἀμαυροῦσιν τὴν τῶν προγόνων αὐτῶν δόξαν καὶ μειοῦσιν τὸ μεγαλεῖον αὐτῶν. Διότι ὅσον ἀπομακρύνονται ἀπ' ἀλλήλων δύο κολοσσοί, τόσον δοκεῖ αὐξάνειν τὸ μέγεθος αὐτῶν· ὅσον ἀπομακρύνονται δύο τινὰ γένη κεκτημένα τοὺς τίτλους τῆς εὐγενείας, τόσον καθίστανται γνωριμώτερα καὶ ἡ οἰκογενειακὴ αὐτῶν ἱστορία γνωστοτέρα καὶ δὴ ἐνδοξοτέρα. Τούτου δ' ἕνεκα τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐνεργεῖ ἐν αὐτοῖς λίαν ἰσχυρῶς πρὸς ἐπίτευξιν τοιούτων ἀποτελεσμάτων ἧτοι ἵνα καταστήσωσι τὴν ἐντιμότητα τῶν ἑαυτῶν προγόνων καταδηλοτέραν καὶ μᾶλλον εὐαλαζόνευτον. Ἐχοντες δὲ οἱ εὐγενεῖς τοιαῦτά τινα ἦθη καὶ μάλιστα τὸ φιλοτιμότερα εἶναι σπουδάζουσιν ἀναπτύξαι πάντα τὰ σπέρματα τοῦ ἑαυτοῦ γένους, ὅπερ στηρίζεται ἐπὶ τῆς ἀρετῆς, ἧς μέρη ἀναπόσπαστά ἐστι δικαιοσύνη, ἀνδρεία, σωφροσύνη, μεγαλοπρέπεια, μεγαλοψυχία, ἐλευθεριότης, πραότης, φρόνησις, σοφία². Καὶ ἰδοὺ καταντᾷ ὁ Ἀριστοτέλης εἰς τὴν αὐτὴν γνώμην, εἰς ἣν ἔσπευσαν καὶ προῦλαβον αὐτὸν οἱ περὶ τὸν Σωκράτην καὶ Εὐριπίδην καὶ Σιμωνίδην. Βεβαίως ἄνθρωποι κεκτημένοι τοιαῦτα προσόντα καὶ τοιαῦτα

1) Ρητ. Β. 15. 1390. 6 20. — 2) Ρητ. Α. 9. 1366. 6 1-3.

ούτους τίτλους ἦν ἂν ἀκατανόητον, εἰ ἡμέλουν τὴν ἀνάπτυξιν καὶ καλλιέργειαν τῶν μερῶν τῆς βάσεως καὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ γένους αὐτῶν, ἐφ' ᾧ καὶ δι' ὃ καυχῶνται καὶ ἐναβρύνονται. "Ὡς ἐστὶν ἀδύνατον νοηθῆναι ψυχὴν λογικὴν ἄνευ τῶν γνωστικῶν δυνάμεων, οὕτως ἐστὶν ἀδύνατον νοηθῆναι εὐγένειαν, ἣ ἔχει ὡς ἀναγκαιότατον ὄρον τῆς ἑαυτῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρετὴν δοκοῦσαν δύναμιν εἶναι ποριστικὴν ἀγαθῶν καὶ φυλακτικὴν καὶ δύναμιν εὐεργετικὴν πολλῶν καὶ μεγάλων, καὶ πάντων περὶ πάντα¹, ἐστερημένην καὶ ἐνὸς μόνου τῶν ἄνω μνημονευθέντων μερῶν αὐτῆς. "Ὡστε οἱ εὐγενεῖς συνελόντι εἰπεῖν κέκτληνται πάσας τὰς ἠθικὰς καὶ τὰς διανοητικὰς ἀρετάς. Ἐντεῦθεν δὲ λέγων τις εὐγενεῖς νοεῖ κατὰ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἔννοιαν ἀνθρώπους διακεκοσμημένους δι' ὅλων τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν διανοητικῶν ἀρετῶν, ἀποσιωπωμένων τῶν περὶ τῆς γνησιότητος τοῦ γένους αὐτῶν, τῶν περὶ τῶν πρώτων προγόνων αὐτῶν καὶ τῶν τοιούτων, λαμβανομένης ὑπ' ὄψει μόνης τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν μερῶν αὐτῆς, ὅπερ παρέσυρεν εἰς τὰς μνημονευθείσας δόξας καὶ τὰς μεγίστας διανοίας. Οὐδεὶς ἀμέλει ἀρνεῖται, ὅτι ἡ εὐγένειά ἐστὶ δῶρον τῆς τύχης, ἀλλ' ἐὰν ὁ ἀξιωθεὶς εὐνοηθῆναι ὑπὸ τῆς τύχης διὰ τοῦ ἀξιοζηλώτου τούτου δώρου τηρήσῃ τὰς βαρεῖας ὑποχρεώσεις, ἅς κατ' ἀνάγκην μεθ' ἑαυτοῦ τοῦτο συνεπάγεται, οὐκ ἀπεικὸς σεμνύνεσθαι ὡσπερ ἐπ' ἄλλῳ τινὶ τῶν καλῶν καὶ ἐπ' εὐγενείᾳ, τῇ εὐγενείᾳ μέντοιγε, «τῇ, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τοῦ Πλουτάρχου, ἐνσταζούσῃ μένος τοῖς τέκνοις, ὡσανεὶ ταῖς σπερμάτων ὀλίγαις σταγόσι καὶ τῆς ἀρετῆς συρρεομένων ἀγαθῶν».

§ 6.

Β'. Οἱ κατὰ τὴν εὐρυτέραν τῆς λέξεως ἔννοιαν εὐγενεῖς ἦτοι οἱ ἄριστοι, οἱ βέλτιστοι, οἱ χαρίεντες κλπ.

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ῥηθέντων καταφαίνεται, ὅτι οἱ ἄριστοι διακρίνονται τῶν εὐγενῶν ἐκ τε τῶν τριῶν ἐκείνων κατηγορημα-

1) Ρητ. Α. 9. 1366. α 37.

τικῶν ὄρων καὶ τῆς ἀρχικῆς δυνάμεως τοῦ τίκτειν ἑτέρους ἑαυτοῖς ὁμοίους, ὧν στεροῦνται, καθ' ὅλα δὲ τᾶλλα οἱ ἄριστοί εἰσιν ὅμοιοι πρὸς τοὺς εὐγενεῖς· διὰ ταῦτα ἐρρήθη, ὅτι πάντες οἱ εὐγενεῖς εἰσιν ἄριστοι ἢ ὀφείλουσιν εἶναι τοιοῦτοι, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τὰνάπαλιν, διότι οὐ πάντες οἱ ἄριστοί εἰσιν εὐγενεῖς.

Ἰδιάζον δὲ χαρακτηριστικὸν τοῖς ἀρίστοις ἐστὶν ἡ ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένη παιδεία ¹ καὶ ἡ ἀρετὴ μετὰ τῶν μερῶν αὐτῆς ². Κεκτημένοι οὖν οἱ ἄριστοι τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα προσόντα ἀπέχουσι ὅλους παρασάγγας τῶν προσόντων καὶ τῶν γνωρισμάτων τῶν πολλῶν τῶν ἐστερημένων καὶ δὴ γυμνῶν παντός ἠθικοῦ καὶ διανοητικοῦ προσόντος καὶ συνεπῶς μηδενὸς ἀξίων ³. Διὰ ταῦτα οἱ ἄριστοι ἔχουσι πάσας τὰς γνωστικὰς καὶ συναισθητικὰς καὶ βουλευτικὰς δυνάμεις ἐπὶ τοσοῦτον ἀνεπτυγμένας, ὥστε δύνανται ἀσφαλῶς κρίνειν περὶ σφῶν αὐτῶν, ὅπερ βεβαίως ἐστὶν ἡ πρώτη βαθμὶς τῆς θεωρητικῆς κλίμακος, τῆς ἀγούσης εἰς τὰ μέγαρα τῆς ἀνάσσης τῶν ἐπιστημῶν· ἄνευ γὰρ τοῦ «γνῶθι σαυτὸν» ἡ ἀποπλάνησις τοῦ φιλοσοφοῦντος Ἐγὼ ἐστὶν ἀναπόδραστος. Οἱ ἄριστοι ὡς κεκτημένοι τὴν ἀρετὴν τῆς αὐτοσυνειδησίας σταθμίζουσι λίαν περισκεμμένως καὶ μεμετρημένως τὰς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, αἱ εἰσιν ὡς ὀργανικὸς μηχανισμὸς, οὗ ἐν τῇ λειτουργίᾳ ἀπαιτεῖται προσοχὴ μεγίστη· διὸ οἱ ἄριστοι ὡς αὐτοσυνείδητα μέλη τοῦ ἠθικοῦ τούτου μηχανισμοῦ δεικνύουσιν ὕψιστον ἐνδιαφέρον· διὸ καὶ ἐμμένουσιν ἐν τοῖς νομίμοις ⁴. Τοιούτων δὲ τῶν ἀρίστων ὄντων ἡ ἀναγκαιότης καὶ ἡ ἀξία αὐτῶν ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἐστὶν ἀναμφισβήτητος· διὰ ταῦτα δικαίως ἀρίστη πολιτεία ἐστὶν ἡ ὑπὸ τῶν ἀρίστων οἰκονομουμένη ⁵. Τούτων οὕτως ἐχόντων, ὁ Ἀριστοτέλης τιθεὶς ὡς γνωστὸν τὴν πολιτείαν ὡς τὸ ἐκπαιδευτήριον πάσης ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς τελειότητος καὶ τὸ γυμνάσιον πάσης πρακτικῆς σοφίας ἀποφαίνεται, ὅτι τούτους δεῖ διευθύνειν καὶ ποδηγετεῖν τὴν

1) Ρητ. Α. 7. 1365. β 34. — 2) Ρητ. Α. 9. 1366. β 1 - 3. — 3) Ἠθικ. νικ. Θ. 9. 1159. α 1 - 3. — 4) Ρητ. Α. 8. 1365. β 35. — 5) Πολ. Γ. 18. 1288. α 32.

μεγάλην ταύτην Σχολήν¹. Διότι ἄληθῶς τίνες ἄλλοι δύνανται ἀρισταρχεῖν καὶ συνεπῶς ἐπαξίως ἐν προεδρίᾳ εἶναι ἢ οἱ ἄριστοι καὶ οἱ βέλτιστοι; μόνοι γὰρ οὗτοι ἴσασι τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δίκαια τοῦ ἄρχοντος καὶ διευθύνοντος τὴν πολιτικὴν ταύτην καὶ ἐκπολιτιστικὴν μηχανήν. Πόσοι οὐκ ἐπιλανθάνονται, ὅτι οἱ ἄρχοντες ἄρχουσιν ἀνθρώπων καὶ οὐ κτηνῶν; ὅτι ἄρχουσι κατὰ νόμους καὶ οὐκ αὐθαιρέτως; ὅτι ἄρχουσι προσκαίρως καὶ οὐκ ἀεί; ὅμως γε οἱ ἄριστοι ὡς ἠθικῶς καὶ διανοητικῶς ὅσον ἀνθρώπῳ ἐφικτὸν τέλειοι οὐκ ἐπιλανθάνονται οὐδέ κεραίας ἐνός τούτων, διὸ καὶ μόνοι ἠμολογουμένως δύνανται ἀρισταρχεῖν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τοῦτο ἀπαιτεῖται ἡρεμία πνευματικὴ τε καὶ σωματικὴ δεῖ αὐτοὺς σχολάζειν².

Ἐχοντες οἱ ἄριστοι ὡς ἔφθην εἰπὼν συνείδησιν ἀκριβῆ καὶ ὅσον οἶόν τε τελείαν τοῦ «γνώθι σαυτὸν» ἀναμφιβόλως οὐ δύνανται παραγνωρίσαι τὴν ἰκανότητα, ὅπουδῆποτε καὶ εὐρίσκηται, ἐάν τε ἐν ἑαυτοῖς, ἐάν τε ἐν ἑτέροις. Διὰ ταῦτα, ἐάν παρατηρῶσιν, ὅτι οἱ φαῦλοι καὶ οἱ πονηροὶ ὑπερισχύσαντες καταδυναστεύουσι τῶν ἀγαθῶν καὶ ἐπιεικῶν, οὐ δύνανται τοῦτο φέρειν. Διὸ ἐνθεν μὲν πρὸς σωτηρίαν ἑαυτῶν τε καὶ τῶν τούτοις ὁμοίων, ἐτέρωθεν δὲ πρὸς ἰκανοποίησιν τῆς οὕτως ἀγροίκως προσβαλλομένης τιμῆς αὐτῶν, ἐπιτίθενται καὶ στασιάζουσι μάλιστα τούτων οἱ χαρίεντες μέχρι οὗ τέλος ὑπερισχύσαντες λάβωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτοδικαίως αὐτοῖς ἀνήκουσαν. Ἀληθῶς μακάριαι καὶ τρεῖς μακάριαι αἱ πολιτεῖαι αἱ ὑπὸ τῶν τῆς τάξεως ταύτης ἀρχόμεναι καὶ οἰκονομούμεναι τοιούτους γὰρ κυβερνήτας καὶ ποδηγέτας ἐχούσας ἀδύνατον μὴ διακειῖσθαι ἄριστα³. κεκτημένους γὰρ πάσας τὰς ἠθικὰς καὶ διανοητικὰς ἀρετὰς καὶ ἐν γένει τελειότητας, δι' ὧν ἀναπτύσσονται ἡ φιλάνθρωπία καὶ ἡ ἐπιείκεια, προσόντα ἀναγκαιότατα τοῖς ἄρχουσιν, ἀδύνατον μὴ εὐρεῖν τὸ μέσον, δι' οὗ κρατεῖται ἄκρα ἰσορροπία καὶ τελεία ἁρμονία ἐν ταῖς σφύροσιν ἀπαιτήσεσι καὶ ἀληθέσι συμφέρουσι τῶν ἀρχομένων. Διὸ καὶ μόνοι οὗτοι ὡς ἄρχοντες δύ-

1) Πολ. Β. 1273. 6. 5. Δ. 4. 1292. α. 10. — 2) Πολ. Β. 11. 1273. α. 32 - 35. — 3) Πολ. Γ. 18. 1288. α. 33 - 37.

νανται ταῖς μὲν ἐπιστημονικαῖς αὐτῶν γνώσεσι κρίνειν ὀρθῶς, τῇ
ἑαυτῶν δὲ κραταιᾷ δυνάμει ἀπορρεούση ἀμέσως ἐκ τῆς ἀγάπης
τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένων κολάζειν τοὺς φαύλους καὶ μοχθηροὺς,
ἡνίκα πειρῶνται διαταράξαι τὴν εἰρήνην καὶ εὐτυχίαν τῶν ἀγα-
θῶν καὶ ἐπιεικῶν, τῇ ἑαυτῶν δὲ χρηστότητι εὐεργετεῖν καὶ ἀντα-
μείβειν τοὺς δι' οἰουδήποτε μέσου εὐεργετοῦντας ἢ εὐεργετήσαν-
τας τὴν πολιτείαν, ἐν ἐνὶ δὲ λόγῳ αὐταὶ μόνοι καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ οἱ
ἐπιεικεῖς, ὡς παρακατιόντες ὀφόμεθα, δύνανται ἐφαρμόσαι τοὺς νό-
μους τῆς πολιτείας ἐν συνειδήσει, ἐν φιλανθρωπίᾳ καὶ ἐν δικαιο-
σύνη κατὰ τὰς εὐχὰς καὶ συμφέροντα τῶν ὑπ' αὐτῶν ἀρχομένων
συγχωνεύοντες τὴν ἑαυτῶν βούλησιν καὶ ἐπιθυμίαν καὶ εὐχὴν ταῖς
βουλήσεσι καὶ ἐπιθυμίαις καὶ εὐχαῖς τῶν ἀρχομένων, ἐφ' ὅσον αὐ-
ταὶ εἰσιν ὀρθαί, λογικαί, δίκαιαι. Τέλος συντόμως εἰπεῖν μόνον ὑπό-
τοιούτους ἀρχόντας δύνανται αἱ πολιτεῖαι διοικηθῆναι καὶ οἰονο-
μηθῆναι ἄριστα καὶ διατελεῖν οὔσαι ἄριστα¹, ὅπερ ἐστὶν ὁ τελει-
κὸς σκοπὸς τῶν πολιτειῶν².

ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΜΕΡΟΣ

§ 7.

Οἱ ἀγαθοί, οἱ ἐπιεικεῖς, οἱ καλοὶ καὶ ἀγαθοί.

Ὡς οἱ ἄριστοι διακρίνονται τῶν εὐγενῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἔχουσι τὴν
ἀρχικὴν δυνάμιν τίκτειν ἑτέρους ἑαυτοῖς ὁμοίους, οὕτω καὶ οἱ ἀ-
γαθοὶ καὶ ἐπιεικεῖς διακρίνονται τῶν ἀρίστων, ὡς στερούμενοι τῶν
προσόντων αὐτῶν καὶ ἰδίως τῆς ὑπὸ τοῦ νόμου κειμένης παιδείας,
κεκτημένοι μόνην τὴν ἠθικὴν ἀρετὴν, ἣτις ὡς ἐρρήθη ἐστὶ δύναμις
ποριστικὴ ἀγαθῶν καὶ φυλακτικὴ, καὶ δύναμις εὐεργετικὴ πολλῶν
καὶ μεγάλων καὶ πάντων περὶ πάντα. Ἐκ τῶν μερῶν δ' αὐτῆς³
κέκτληνται οἱ ἀγαθοὶ ἰδίως τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀνδρείαν, τὴν

1) Πολ. Γ. 18. 1288. α 33 - 37. — 2) Πολ. Γ. 9. 1280. β. 36. — 3) Ρῆτ.
Λ. 9. 1366. α 37.